

نگاه

احتمال برخورد در صورت تروییستی خوانده‌شدن سپاه

امیرعلی ابوالفتح **کارشناس آمریکا**

حاکمیت سیاسی در ایالات متحده آمریکا شامل کاخ سفید و کنگره در مواجهه با برجام چندین گزینه پیش‌رو دارد؛ گزینه اول این است که دولت دونالد ترامپ مانند دو بار قبل در ماه‌های آوریل و جولای در نامه‌ای خطاب به پل رایان، رئیس مجلس نمایندگان، پایبندی ایران به برجام را تأیید و اعلام کند ادامه تعلیق تحریم‌های هسته‌ای علیه ایران منطق با منافع ملی آمریکاست و به‌این ترتیب برجام ادامه یابد.
گزینه بعدی اعلام پایبندی ایران به برجام، هم‌زمان با تشدید فشارهای غیربرجامی بر ایران خواهد بود؛ راهبردی که از زمان دولت بشاراک اوباما، رئیس‌جمهوری سابق آمریکا، با هدف حفظ برجام آغاز شد و در ۹ ماه نخست دوره ریاست‌جمهوری دونالد ترامپ نیز ادامه یافت. اعلام پایبندبودن ایران به برجام و اعلام منطق‌بودن برجام با منافع ملی آمریکا گزینه بعدی خواهد بود که برجام را از نابودی نجات خواهد داد و صرفا دونالد ترامپ را از تأیید پیمانی که آن را مایه شرمساری نامیده است، رهایی خواهد بخشید.
در گزینه بعدی، کاخ سفید پایبندنبودن ایران به برجام را اعلام خواهد کرد و درعین حال با اعلام عدم انطباق برجام با منافع ملی آمریکا مسئولیت تصمیم‌گیری بر سر آینده برجام را به کنگره واگذار خواهد کرد.
در این صورت پراساس «قانون بررسی توافق هسته‌ای ایران» مصوب سال ۲۰۱۵ موسوم به قانون «کورکر – کاردین»، کنگره تا ۶۰ روز زمان دارد درباره ادامه تعلیق تحریم‌های هسته‌ای ایران برپه‌شدن آن تصمیم بگیرد.
در گزینه دیگری این احتمال وجود دارد که کاخ سفید پایبندنبودن ایران به برجام را مطرح کند و هم‌زمان از کنگره بخواهد قانون «کورکر – کاردین» را تغییر دهد تا دولت آمریکا از جنجال تأییدیه‌های ۹۰ روز یک بار خلاصی یابد.
در این وضعیت درخواست برای تصویب فشارهای غیربرجامی بر ایران نیز وجود خواهد داشت. سرانجام اینکه در گزینه آخر، دولت آمریکا خروج این کشور از برجام را اعلام کند که به‌منزله مرگ برجام خواهد بود.

بستگی به نوع برخورد و مواجهه دولت آمریکا به برجام دارد. اگر صرفا پایبندنبودن ایران اعلام شود؛ ولی تحریم‌های کنگره علیه ایران مجددا به اجرا درنیاید، انتقادات دیگر کشورها استمرار و لابی‌ها برای حفظ برجام ادامه خواهد یافت؛ اما اگر در نهایت آمریکا اقدامی انجام دهد که به منزله خروج تلقی شود و هم‌زمان، تنبیهاتی برای کشورهای همکاری‌کننده با ایران در نظر گرفته شود، به احتمال زیاد اروپا و چین در ادامه همکاری‌های خود دچار تردید خواهند شد و سطح مناسبات با ایران را کاهش خواهند داد. ضمن اینکه نباید فراموش کرد که در برجام مکانیسم معکوس و وتو برای اعمال مجدد تحریم‌های سازمان ملل علیه ایران پیش‌بینی شده است و اگر آمریکایی‌ها در نهایت به این حربه متوسل شوند و تحریم‌های لغوشده شورای امنیت را علیه ایران برگردانند، همه کشورهای جهان چاره‌ای نخواهند داشت که حداقل در ظاهر مناسبات پیش از برجامی را با ایران از سر بگیرند.

این بستگی به آن دارد که متهم‌شدن کل سپاه به فعالیت‌های تروریستی و حمایت از گروه‌های تروریستی در ذیل کدام مرجع رسیدگی‌کننده در آمریکا قرار گیرد. اگر دولت آمریکا نام سپاه را در فهرست گروه‌های تحریم‌شده از سوی وزارت خزانه‌داری قرار دهد، سپاه فقط مورد تحریم‌های مالی قرار خواهد گرفت. از سال ۲۰۰۷ نیروی قدس سپاه پاسداران در این فهرست قرار دارد و این اقدام لطمه‌ای جدی به فعالیت‌های سپاه قدس، کلیت سپاه و وضعیت ایران وارد نمی‌کند؛ زیرا نه سپاه و نه فرماندهان سپاه در بانک‌های آمریکایی حسابی ندارند و حداکثر شرکت‌های خارجی از همکاری مستقیم با سپاه منع می‌شوند.

اما اگر دولت آمریکا تصمیم بگیرد سپاه را به‌عنوان یک گروه تروریستی در فهرست وزارت امور خارجه قرار دهد، در آن صورت همه ارکان کشور آمریکا ازجمله ارتش این کشور ملزم خواهند بود علیه سپاه در خارج یا حتی داخل ایران وارد عملیات شوند و با این به‌اصطلاح سازمان تروریستی به نام «سپاه پاسداران انقلاب اسلامی» وارد برخورد شوند؛ آن‌گونه که با القاعده یا داعش یا بوکوحرام رفتار می‌کند. در نتیجه جنگ میان دو کشور – حداقل به شکل محدود در عراق و سوریه و افغانستان – اجتناب‌ناپذیر خواهد بود؛

ادامه در صفحه ۷

politics@sharghdaily.ir

کارتون

گزارش

روایت

ک دونالد ترامپ و کنگره چه گزینه‌هایی را در مواجهه با توافق برجام پیش‌رو دارند؟ این بحث در دو ساحت قابل‌طرح است؛ از منظر حقوق‌بین‌الملل و حقوق داخلی کشورها. طبق حقوق‌بین‌الملل اگر کنگره هر تصمیمی خلاف برجام، اصول، موازین و متن برجام اتخاذ کند، نقض برجام است؛ یعنی طبق این احکام، آمریکا مجبور به تعهد به این توافق است، ولی کشورها در تصمیم‌گیری‌های خود، حقوق‌بین‌الملل را همیشه رعایت نمی‌کنند. مرز تعهد این کشورها به حقوق‌بین‌الملل جایی است که منافع ملی آنها را تأمین کند یا با خواسته و علایق آنها سازگاری داشته باشد. آنها در اتخاذ تصمیماتی که مغایر با حقوق‌بین‌الملل است، هزینه و فایده می‌کنند. اگر این پرداخت هزینه با نقض حقوق بین‌الملل و برجام مناسب یا کمتر از حد انتظار تشخیص داده شود، معمولا تصمیم مغایر اتخاذ می‌شود یا اینکه اگر تنظیم سیاست‌های داخلی بدون درنظرگرفتن الزامات حقوق بین‌الملل باشد، آمریکا مثل هر کشور دیگری، گزینه‌هایی دارد. درواقع کشورها به تناسب میزان و سقف قدرت خود، تصمیمات متفاوتی می‌گیرند. کنگره می‌تواند برای اخذ تصمیم، بررسی کارشناسی داشته باشد. یکی از این راه‌ها درنظرگرفتن گزارش‌های آژانس بین‌المللی انرژی اتمی است. اینها می‌توانند اعلام کنند که ایران به تعهدات خود در چارچوب برجام متعهد بوده، بنابراین کنگره باید به تعهدات بین‌المللی احترام بگذارد. یا می‌تواند در چارچوب ملاحظات سیاسی حرکت کند و برای اتخاذ تصمیم سیاسی، سبب‌ها و اقدامات حقوقی را کنار بگذارد و برخلاف واقعیت موجود اعلام نظر کند. یا بگوید ایران به تعهدات خود عمل نکرده و تصمیمات به سستی برود که تحریم‌های جدیدی علیه ایران اتخاذ کند یا تحریم‌هایی را که در چارچوب برجام لغو شده فعال کند. ما نمی‌توانیم هنوز به صراحت بگوییم که گزینه آمریکا و کنگره چه خواهد بود؟ طیف گسترده‌ای از تصمیمات وجود دارد که در نهایت به صف‌آرایی نیروهای داخل کنگره بستگی دارد؛ اینکه جناح‌های مختلف چگونه ابعاد موضوع را بررسی کرده و سود و زیان آمریکا را ارزیابی می‌کنند یا تصمیمات کلان را با سلايق شخصی خود، آمیخته‌ کنند.

ک **ترامپ ممکن است پایبندی ایران به برجام را تأیید نکند و توپ را به زمین کنگره بیندازد؛ از طرفی با توجه به نام ۱۸۰ نماینده کنگره به ترامپ در تأکید بر پایبندی به برجام، فکر می‌کنید ممکن است آمریکا به حقوق بین‌المللی بی‌توجه باشد؟**
وفدایاری نیروهای داخلی آمریکا با حقوق بین‌الملل می‌تواند بر خروجی تصمیم کنگره تأثیر بگذارد. خیلی از کشورها حقوق بین‌الملل را رعایت نمی‌کنند، منتها هزینه و فایده را محاسبه می‌کنند و با لحاظ هزینه از حقوق بین‌الملل عدول می‌کنند یا تصمیم سیاسی ضدحقوقی خود را به تصمیمات حقوقی ترجیح می‌دهند. در مورد آمریکا هم ممکن است آنها تصمیم بگیرند که به حقوق بین‌الملل پایبند باشند یا از این تعهد عدول کنند. اگرچه ۱۸۰ نماینده در کنگره به ترامپ نامه نوشته‌اند که به برجام متعهد بماند، ولی ممکن است وزن این نماینده‌ها به اندازه‌ای نباشد که در تصمیم‌گیری نهایی تأثیرگذار باشند، اما همین صدا نشان می‌دهد که در کنگره، همه نمایندگان در یک صف نایستاده‌اند و صداهای مختلفی دارند که ممکن است در روز تصمیم‌گیری این صداها بلند شود و در نهایت روی تصمیمی که پیش‌بینی آن سخت است، تأثیرگذار باشد یا کنگره به دلیل همین صداها نتواند سریع تصمیم بگیرد. در این صورت این تصمیم نهایی وقت‌گیر خواهد بود و در تعامل با رئیس‌جمهوری تصمیم خواهند گرفت تا منافع ملی آمریکا با رعایت حقوق بین‌الملل راهبری شود. اینها گزینه‌های مختلفی است که در پیش‌بینی باید به آنها توجه داشت. از طرفی بخشی از دولت ترامپ در مسیر هماهنگی بیشتر با اروپا و بقیه کشورهای ۵+۱ هماهنگی نزدیکی دارند.

ک **کشورهای اروپایی و آسیایی و بقیه کشورهای عضو ۵+۱ در مقابل تصمیم ترامپ و کنگره برای حفظ برجام چه خواهند کرد؟**

آنها تا امروز نشان داده‌اند که قاطعانه از اجرائی برجام و اعتبار آن دفاع می‌کنند. آنها در سطح بین‌المللی از منابع خود استفاده می‌کنند تا در تصمیم ترامپ تأثیرگذار باشند؛ تصمیمی که در جهت منافع بین‌المللی و تنش‌زدایی باشد و آمریکا به تعهدات بین‌المللی خود متعهد بماند. اروپا رازینی خود را با آمریکا از خیلی وقت پیش شروع کرده و تأثیرگذار هم هست. البته بیشتر می‌توانند تأثیرگذار باشند تا ترامپ بدون ارجاع پرونده به کنگره، تعهد ایران به برجام را تأیید کند.

ک **اگر شرایط به سستی پیش برود که ترامپ تصمیم به لغو برجام بگیرد، اروپا چه رویه عملی‌ای در برابر ایران در پیش خواهد گرفت؟**

برجام سندی است که علاوه بر رضای هفت کشور در شورای امنیت هم مورد تأیید قرار گرفته است. سندی است که به‌راحتی با نقض یک‌جانبه کشوری به‌لحاظ حقوقی از بین نمی‌رود، اما در عمل آمریکا بعد از خروج یا لغو برجام ممکن است اقداماتی علیه ایران انجام دهد؛ یکی از این راه‌ها تشدید تحریم علیه ایران است. با تشدید تحریم‌ها علیه ایران، اروپا هم بررسی

دیپلماسی

یوسف مولایی از تبعات حقوقی نقض برجام می‌گوید

همکاری با اروپا هزینه را برای آمریکا بیشتر می‌کند

لیلا ابراهیمیان

امروز وعده ترامپ با برجام است؛ روزی که چندین ماه است وعده داده تا بالاخره تکلیفش را با این توافق روشن کند. اگرچه نزدیکانش این‌روزها گفتند او تصمیمش را درباره برجام اتخاذ کرده و قرار است برخی ادعاهایش درباره مسائل منطقه و به‌ویژه اتخاذ موضع درخصوص سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را نیز به ملغمه گزارشش بیفزاید. بسیاری معتقدند او می‌خواهد تأیید پایبندی سه‌ماهه ایران به برجام را از دوش خود بردارد اما این توپ را به زمین کنگره شوت خواهد کرد. تا اینجاى ماجرا شاید روشن به نظر بیاید و برجام را خیلی در معرض خطر نشان نهد اما موضع او درباره سپاه پاسداران نگران‌کننده‌تر از این حرف‌هاست. به‌ویژه اینکه موضع ایران نیز دراین باره سخت و نگران‌کننده بوده است. هم‌زمان با نگرانی‌ها درباره اینکه برجام چه روزی در پیش خواهد داشت، هم‌چنان اروپایی‌ها، در حال رازینی دراین باره و تلاش برای تغییر نظر ترامپ هستند. روز سه‌شنبه، پوریس جانسون با محمدجواد ظریف و بعد از او با رگس تیلرسون، وزیران خارجه ایران و آمریکا، تلفنی گفت‌وگو کرد. او در توئیتر نوشته با ظریف صحبت کرده و انگلیس متعهد به توافق هسته‌ای است. همچنین روز گذشته علی‌اکبر صالحی نیز با وزیر خارجه انگلیس ملاقات و درباره برجام و همکاری‌های مشترک تهران و لندن گفت‌وگو کرد.

هم‌زمان با این ملاقات‌ها، پایگاه اینترنتی «پولیتیکو» گزارش داد قانون‌گذاران دموکرات روز گذشته نشستی با مذاکره‌کنندگان ارشد آمریکایی از جمله جان کری و ارنست مونیز، وزیران خارجه و انرژی دولت اوباما و نیز وندی شرمن، معاون سابق وزارت خارجه که در مذاکرات هسته‌ای با ایران حضور داشتند، برگزار می‌کند. در این نشست ناسی بلوسی، رهبر اقلیت مجلس نمایندگان آمریکا هم حضور دارد. درهمین حال، در روزهای گذشته همه وزارت‌های خارجه اعضای ۵+۱ به‌غیر از آمریکا بر ادامه پایبندی همه طرفین به برجام تأکید کرده‌اند؛ روز گذشته یک‌بار دیگر وزارت خارجه روسیه بر این موضوع تأکید کرد. سفیر انگلیس در ایران نیز بار دیگر بر اجرائی کامل و قوی برجام تأکید کرد. نیکلاس هایتون در گفت‌وگو با ایسنا تأکید کرده که به گفت‌وگو و ترغیب تمام طرف‌ها برای پایبندی کامل به توافق ادامه می‌دهیم. پیش از این هم او گفته بود در صورت واگذارشدن تصمیم‌گیری درباره برجام به کنگره، انگلیس با این نهاد رازینی خواهد کرد. امروز همه اعضای ۵+۱ در تلاطم تصمیم دونالد ترامپ هستند. گفت‌وگو ی ما با یوسف مولایی، استاد حقوق بین‌الملل دانشگاه تهران را بخوانید.

می‌کند که ادامه مسیر تعامل با ایران و آمریکا را

چگونه پیش بگیرد. این تصمیم‌ها سیاسی خواهند بود. ایران اگر تصمیمی اتخاذ کند، با توجه به دشمنی ایران و آمریکا در حوزه سیاست خارجی، حتما این گزاره‌ها را پس از مطالعه دقیق و رازینی با بقیه کشورهای ۵+۱ اتخاذ خواهد کرد. ایران تلاش می‌کند در مسیر همراه‌کردن بقیه کشورهای با مواضع خود، آمریکا را هرچه بیشتر منزوی و همراهی‌کنند به هزینه این همراهی بستگی دارد. آیا این هزینه همراهی در مقابل مزایای اروپا با آمریکا می‌ارزد یا نه؟ البته این با تحریم یک‌جانبه آمریکا علیه ایران هم ارتباط مستقیم دارد؛ اینکه آمریکا علیه شرکت‌های غیرایرانی چه خواهد کرد و چقدر این ادامه یا قطع رابطه به نفع این کشورهاست. تا زمانی که کنگره تصمیم نهایی خود را اعلام نکند، دنیا و کشورهای عضو ۵+۱ هم با تکلیف می‌مانند.

ما برای اظهارنظر دقیق به

زمان بیشتری نیاز داریم.

ک **ایران با خیلی از کشورهای اروپایی قرارداد روابط تجاری-اقتصادی شروع کرده است. سرنوشت این تعهدها چه خواهد بود؟**

به لحاظ حقوقی شرکت‌های اروپایی در همه قراردادهای خود، این مسئله را لحاظ کرده‌اند؛ یعنی اگر شرایطی پیش آید که به خاطر تحریم آمریکا، قراردادی لغو شود، آنها جریمه نمی‌پردازند.

یعنی به لحاظ این موضوع برای شرکت‌ها مشکلی پیش نمی‌آید؛ ولی به لحاظ منافع درازمدت اقتصادی نمی‌توان داد که اینها تعهدها را لغو نکنند و به آمریکا جریمه بپردازند. باید نفع سود و زیان این شرکت‌ها برآورد شود؛ حتما این هزینه- فایده اقتصادی در تصمیم نهایی تأثیرگذار خواهد بود. البته در سیاست بین‌الملل هم ممکن است اتفاق دیگری بیفتد. اینکه شاید کشورهای اروپایی در برابر این یک‌جانبه‌گرایی آمریکا مقاومت کنند و آرایش سیاسی جدید و وضعیت جدیدی را در مناسبات اقتصادی و سیاسی خود با دنیا حاکم کنند.

ک **به نظر می‌رسد گزینه تحریم سپاه نسبت به گذشته جدی‌تر شده است؛ دراین صورت چه شرایطی پیش خواهد آمد؟**

من نسبت به مسائل سیاسی و امنیتی آشنایی دقیقی ندارم. در این موقعیت شورای عالی امنیت ملی و مقامات بالاتر تصمیم نهایی را اتخاذ می‌کنند. البته آنچه مشخص است، این است که فرماندهان سپاه و بقیه کسانی که با این مسئله درگیر هستند، پاسخ‌هایی می‌دهند و خطوطی را ترسیم می‌کنند که اگر آمریکا این کار را نکنند، ایران چگونه مقابله خواهد کرد. این در حوزه حقوق بین‌الملل

قابل‌تعریف و تبیین نیست. ما، یعنی حقوق‌دان‌ها، آنجا نقشی نداریم و به لحاظ حقوقی نمی‌توانیم کمک کنیم. آنچه از دریچه حقوقی می‌بینیم، این است که هرچه تصمیم‌ها ایران منطق با حقوق بین‌الملل باشد، اجرائی آن راحت‌تر و هزینه و فایده این تصمیم‌ها در سطح بین‌المللی کمتر خواهد بود. هرچه ایران از حقوق بین‌الملل دور باشد، هر حرکتی ممکن است برای ایران هزینه‌ای جدی داشته باشد. باید مقاماتی که می‌خواهند تصمیم بگیرند، حتما این هزینه را لحاظ کنند.

ک **براساس متن برجام، اگر آمریکا پایبند نبودن به توافق برجام را تأیید کند؛ ولسی اروپا به آن متعهد باشد، آیا ایران به لحاظ حقوقی می‌تواند این مسئله را بیگیری کند؟**

ببینید ماده حل اختلافی که در برجام پیش‌بینی شده، بیشتر براین اساس استوار است که اگر ایران این سند را نقض کند، چه اتفاقی می‌افتد. ایران در صورت نقض برجام از سوی کشور دیگری مثل آمریکا بیشتر می‌تواند برای بی‌اعتبارکردن آنها اقدامات سیاسی بکند؛ که [آمریکا] با وجود اینکه عضو دائم شورای امنیت است و باید بیشتر نیاز دارد، در اینجا بیشتر تلاش کند که این سند به اجرا گذاشته شود، خودش تعهدات بین‌المللی را زیر پا می‌گذارد و به‌عنوان یک کشور عضو شورای امنیت باعث بی‌ثباتی جامعه بین‌المللی می‌شود. [نقض برجام] برای آمریکا هزینه‌هایی خواهد داشت و ایران باید با همکاری بین‌المللی صلح‌آمیز و با همکاری دیگر کشورهای دیگر عضو شورای امنیت باعث به‌کاهش توانمندی ایران در برجام و تحریم‌های خود، این سند را نقض کند. این سند را نقض کنید، چه اتفاقی می‌افتد. ایران در صورت نقض برجام از سوی کشور دیگری مثل آمریکا بیشتر می‌تواند برای بی‌اعتبارکردن آنها اقدامات سیاسی بکند؛ که [آمریکا] با وجود اینکه عضو دائم شورای امنیت است و باید بیشتر نیاز دارد، در اینجا بیشتر تلاش کند که این سند به اجرا گذاشته شود، خودش تعهدات بین‌المللی را زیر پا می‌گذارد و به‌عنوان یک کشور عضو شورای امنیت باعث بی‌ثباتی جامعه بین‌المللی می‌شود.

سازوارکا مناسبی در اختیار ندارد. در اینجا بیشتر بحث مقابله‌به‌مثل و بازگشت به نقطه قبل از برجام مطرح است. مسیر حل‌وفصل اختلافات در ماده ۳۶ برجام شرح داده شده است؛ چه کمیسیون مشترک برگزار بشود، چه هیئت مشورتی مشکل از وزرای سه کشور، نهایتا چون شورای امنیت باید تصمیم بگیرد، رای‌گیری انجام می‌شود که واقعا به نفع ایران نیست؛ فکر می‌کنم این برای اولین بار است که در شورای امنیت به این صورت رای‌گیری می‌شود که آیا تحریم‌ها تداو می‌بیدا بکند یا نه؛ اگر یک کشور عضو شورای امنیت مثل آمریکا رای منفی بده پایبندی ایران به [برجام] بدهد، تمام تحریم‌ها برای خود گشت؛ بنابراین تنها باید هزینه سپاه را بالا ببرد.

ک **این در صورتی است که اروپا به برجام پایبند بماند و تنها آمریکا از برجام خارج بشود؟**

اگر اروپا با ایران همراه باشد، ایران قدرت مانور بیشتری پیدا می‌کند تا آمریکا را منزوی کند و هزینه را برای آن ببرد.

ک **با توجه به اجاعی نسبی که علیه ترامپ بعد از سخنرانی او در سازمان ملل به وجود آمد، آیا ممکن است که فضایی که علیه ترامپ به وجود**

آمده، سبب شود که کنگره و بقیه دیپلمات‌های تأثیرگذار اجازه ندهند ترامپ چنین هزینه‌ای را به آمریکا تحمیل کند؟

این به مدل سود و زیانی که تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان آمریکا اتخاذ می‌کنند، برمی‌گردد. مسلما آمریکا فقط ترامپ نیست. آمریکا در ترامپ خلاصه نمی‌شود. آقای ترامپ در خود دستگاه دولتی هم مخالفانی جدی دارد. برجام هم این شکاف‌ها را خیلی بیشتر کرده است. یکی از دستاوردهای برجام که دوستان مخالف آن خوب نمی‌بینند، این موجی است که راه انداخته [و باعث شده] که بخشی از ضعف‌های دستگاه حکومتی آمریکا را کاملا برملا کند و اگر برجام نبود، آنها پوشیده می‌ماند. ظریف‌ت برجام به حدی بود که یک زلزله سیاسی در دستگاه حکومتی آمریکا ایجاد کرد و آنها را در تصمیم‌گیری با موانع و مشکلات جدی مواجه کرد.

شرایط جهان الان به صورتی است که آمریکا دیگر نمی‌تواند یک‌جانبه‌گرایی‌اش را به دنیا تحمیل بکند. در مسائل منطقه‌ای مثل سوریه و جمع‌بندی اروپا منی بر اینکه نمی‌توانند سرنوشت خودشان را به سرنوشت آمریکا گره بزنند، همه [در کنار هم] ظرفیتی ایجاد کرده‌اند که خود را در پرونده هسته‌ای و برجام به خوبی آشکار می‌کند. ایران واقعا به لحاظ سیاسی اگر بتوانند بقیه این پرونده را هم به‌درستی مدیریت کند، برد زیادی می‌کند، [اگر] دچار احساس‌زدگی و تصمیمات عجولانه نشود. واقعا موقعیتِ بازی خوبی برای ایران به وجود آمده است که هم بتواند اعتبار بین‌المللی خودش را به‌عنوان یک کشور صلح‌طلب و تابع حقوق بین‌الملل به دست بیاورد و هم هزینه ماجراجویی کسی مثل ترامپ را افزایش بدهد. من فکر می‌کنم که نهایتا تأکید ایران بر پایبندی به برجام، در درازمدت، به نفع ایران خواهد بود.

ک **این‌طور که شما فرمودید آیا برای ایران در برجام به لحاظ حقوقی این امکان نیست که بتواند کاری بکند؟ در صورت نقض برجام به‌لحاظ حقوقی کشورهای عضو شورای امنیت چه کاری می‌توانند انجام دهند؟**

آن پنج عضو توافق برجام، به‌عنوان عضو دائم در شورای امنیت حضور دارند. مکانیسمی که در ماده ۳۶ [برجام] پیش‌بینی شده است، امتیازی برای اعضای شورای امنیت در نظر گرفته که همه اینها می‌توانند علیه ایران از این ظرفیت استفاده کنند؛ ولی هیچ‌یک از این کشورها نمی‌تواند علیه کشور دیگری که برجام را نقض کرده است (مثلا آمریکا) از این ظرفیت استفاده کند.

ک **شما فرمودید بهترین راهکار برای ایران این است که در مجامع بین‌المللی طبق حقوق بین‌المللی تصمیم‌گیری کند تا هزینه‌ها علیه ایران کمتر شود...**

بکرای اینکه متن برجام با هوشمندی دیپلمات‌های ما جهان تنظیم شده که رعایت‌کردن موازین بین‌المللی برای ایران فرصت ایجاد می‌کند، ولی نقض آن قطعا شرایطی را بدتر از زمانی که برجام امضا شد برای ایران به وجود می‌آورد. قواعد آن از نظر ضمانت اجرا ضعیف است و در مجموع استحکام ندارد ولی در این مورد به‌خصوص اتخاذ تصمیمات در چارچوب حقوق بین‌الملل منافع ایران را بیشتر تأمین می‌کند.

ک **اگر برجام نقض شود، ایران به لحاظ حقوقی چه کاری می‌تواند بکند؟**

همیشه گفته‌ام که بهترین تصمیم، همراهی با اتحادیه اروپا و بقیه اعضای ۵+۱، یعنی روسیه و چین و ادامه‌دهنده همکاری در حوزه فنی و اقتصادی است. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی هم در این بین دیده نمی‌شود، اما نقش تأثیرگذاری دارد. خروج ایران از برجام تنش‌های جدیدی با آژانس به‌وجود خواهد آورد. درحالی‌که ماندن ایران و ادامه این مسیر اجازه می‌دهد که آژانس به‌عنوان یک نهاد بین‌المللی که متولی نظارت فعالیت‌های صلح‌آمیز و هسته‌ای است همیشه فعالیت‌های ایران را تأیید کند و ظرفیت‌های آژانس در بحث‌های فنی و غیره بتواند به ایران کمک کند.

ک **به‌عنوان آخرین سؤال، دکتر روحانی در آخرین صحبت‌شان در دانشگاه تهران، گفتند «۱۰ تا ترامپ هم نمی‌تواند کاری کند که برجام نقض شود»، آیا این یک اوت‌پوت سیاسی است یا اینکه بر اساس پتانسیل خود برجام این حرف زده شده است؟**

بعضی وقت‌ها ما ایرانی‌ها در ادبیات‌مان اغراق و غلو داریم. این حرف در فضای خاص خودش زده شده و مقدمه و مؤخری داشته است؛ اما این‌طور نیست که برجام این‌قدر استحکام دارد که نمی‌توان نقضش کرد، یا اینکه ترامپ این‌قدر ضعیف است که نمی‌تواند کاری کند. منظور این بوده‌که این سند چندجانبه است، همان‌طور که من گفتم قطع‌نامه ۲۲۳۱ هم از آن پشتیبانی می‌کند، به اضافه مخالفت‌های جدی که در حاکمیت [آمریکا] وجود دارد. خیلی نباید با مدل رضای این بحث‌های سیاسی را بررسی کرد. ببینید ما می‌توانیم آمریکا را کنار بگذاریم یا درواقع آمریکا کنار برود و بقیه کشورها می‌توانند همکاری کنند. شاید برای اولین‌بار بتوانند نشان دهند که دنیا بدون آمریکا می‌تواند امنیت را برقرار کند. اتفاقا خوب است که ایران برچمدار این آرایش جدید در دنیا شود که بدون آمریکا هم می‌توان جهان را اداره کرد.

سال یازدهم • شماره ۲۹۸۴ • روزنه

روزنه

آستانه تحمل کشور را بالا ببریم

قاسم محبلی **کارشناس مسائل خاورمیانه**

اگرچه جمهوری خواهان حاکم بر کنگره، مانند ترامپ مخالف برجام در شکل فعلی آن هستند؛ اما به نظر می‌رسد که بین ترامپ و کنگره رویکردها و دیدگاه‌های متفاوتی در قبال آن وجود دارد. آنچه ترامپ دنبال می‌کند، ابطل مصوبات و تصمیمات بشاراک اوباما و پاک‌سازی میراث و آثار دوران اوست که ازجمله مهم‌ترین و شاید حساس‌ترین آنها توافق هسته‌ای با جمهوری اسلامی ایران یا برجام به ششمار می‌آید؛ اما جمهوری خواهان آن توافق ضعیف و ناقص می‌دانند که در آن، همه جنبه‌های منظر آنان در قبال ایران لحاظ نشده است؛ بنابراین برخلاف ترامپ سایر اعضای کابینه او خواستار نابودی و لغو کامل آن نیستند؛ بلکه احتمالا دنبال تکمیل یا به نظر آنان تقویت نظام کنترلی آن از طریق مذاکرات مجدد حول چند مسئله هستند؛ ازجمله آنها خواستار تمدید زمان برجام و تحمیل محدودیت‌ها و کنترل‌هایی به صورت دائمی از سال ۲۰۲۵ به بعد هستند. سیاست‌مداران آمریکا به‌خوبی آگاه هستند که لغو یک‌طرفه برجام باعث انزوا و لطمه به اعتبار آمریکا می‌شود و نظام کنترل تسلیحات هسته‌ای را مخدوش خواهد کرد. درعین حال گستردن دامنه مذاکرات به سایر مسائل دیگر مانند برنامه موشکی ایران، حمایت ایران از حزب‌الله و حماس، اوضاع منطقه خاورمیانه، حقوق بشر و مسائل دوجانبه نیز می‌تواند مدنظر آنان باشد.

گزینه‌های پیش‌روی ترامپ می‌تواند به این شرح باشد:

الف- معقول‌ترین گزینه اعلام پایبندی ایران به برجام و ادامه تعلیق تحریم‌های لغوشده در برجام است. با وجود اینکه قبلا دو بار به آن مبادرت ورزیده؛ ولی به نظر می‌رسد با توجه به فضای تبلیغاتی ایجادشده و مواضع اعلانی ترامپ، اگرچه دور از انتظار به نظر می‌رسد؛ ولی با توجه به شخصیت پیش‌بینی‌ناپذیر او و تمایل اعضای کابینه او، باز هم تا حدی این گزینه محتمل به نظر می‌رسد.

ب- اعلام خروج کامل آمریکا از توافق هسته‌ای و بازگرداندن تحریم‌های تعلیق‌شده در برجام که با توجه به مخالفت اعضای ارشد دولت، نظامیان و جامعه سیاسی احتمال آن اگرچه وجود دارد، ولی گزینه نهایی او نخواهد بود.

ج- گزینه دیگر اعلام پایبندنبودن ایران یا اعلام اینکه برجام برخلاف منافع و امنیت ملی آمریکاست، اما اتخاذ تصمیم نهایی آن را به دست سنا بسپارد؛ این گزینه در پیش از سایر گزینه‌ها محتمل به نظر می‌رسد. در این صورت سنا باید لغو یا تمدید و درخواست مذاکره مجدد را به رای سناتورها بگذارد. در بین سه گزینه گفته‌شده با توجه به اکثریت ضعیف و آسیب‌پذیر جمهوری خواهان و اختلاف بین آنان و مخالفت یکپارچه دموکرات‌ها، احتمال لغو کامل و خروج از آن کمتر از سایر گزینه‌ها خواهد داشت؛ اما گزینه‌های بعدی یعنی تمدید و به‌ویژه مشروط‌کردن به تحریم‌ها و مذاکرات جدید حول سایر مسائل و افزودن بندهای جدیدی به آن محتمل است. درهرحال توافق هسته‌ای با چالش‌هایی جدی مواجه خواهد شد.

بنا بر سیاست‌های اعلامی سایر اعضای ۱+۵، همه آنان بر سوودمندی برجام و تداو آن تأکید می‌کنند و پیشاپیش مخالفت و نگرانی خود را از همکاری معین بعدی استت سفایر دولت‌های جهان علاقه‌ای به برقراری مجدد تحریم‌ها و پیروی از آمریکا داشته باشند، مگر اینکه مناسبات آنها با آمریکا در حجم بالایی تحت تأثیر قرار بگیرد و منافع آنان را دچار آسیب زیاده کند. در این وضعیت برجام هرچند به‌طور ضعیف و کمابیش ناکارآمد استستار می‌یابد، این فرصت در اختیار جمهوری اسلامی ایران و دیگر کشورهای باقی خواهد ماند که در پی انتخابات سال آتی کنگره آمریکا و شکست احتمالی جمهوری خواهان یا حتی عدم انتخاب مجدد آقای ترامپ در ۲۰۲۰ بار دیگر این برنامه را با مشارکت آمریکا ادامه دهند؛ اما اگر آمریکا خواستار نقض برجام و در کنار آن خواستار اعمال فشار و مذاکره با ایران درباره سایر موارد مورد مناقشه شود، احتمالا اتحادیه اروپا، فرانسه، انگلیس و آلمان با آن مخالفت نخواهند کرد، اما این سیاست چندان مورد استقبال روسیه و چین واقع نخواهد شد.

ادامه در صفحه ۱۹